

การศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

THE STUDY OF STUDENT IDENTITY CONSTRUCTION IN PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน

Chattip Suwannachin

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

Faculty of Education, The Far Eastern University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณได้มาด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบจัดสรรโควตา ประกอบด้วยอาจารย์และนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 4 แห่ง ดังนี้ อาจารย์ จำนวน 100 คน และนักศึกษา จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาและนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหาแล้วสรุปเป็นค่าความถี่ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพได้มาด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 4 แห่ง รวม 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาและนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของอัตลักษณ์โดยยึดความหมายในประกาศเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ส่วนใหญ่กำหนดอัตลักษณ์ของผู้เรียนจากการศึกษาประวัติและวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสถาบัน ด้านวิธีการสร้างอัตลักษณ์พบว่า เน้นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมควบคู่ไปกับวิชาการ และมีความคิดเห็นว่า ผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ 2) อาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า อัตลักษณ์แสดงถึงความเป็นตัวตนของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับปณิธานและวิสัยทัศน์ของสถาบัน ในขณะที่พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ตอบว่าไม่รู้จักรับว่าอัตลักษณ์ ทั้งนี้อาจารย์และนักศึกษาต่างมีความคิดเห็นว่า อาจารย์เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน และอาจารย์ยังมีความคิดเห็นว่า วิธีการสอนที่เอื้อต่อการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนคือ การสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของผู้เรียนไว้ในรายวิชา

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ของผู้เรียน การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

Abstract

This research aimed to study the opinions of administrators, lecturers and bachelor degree students in private higher education institutions about student identity construction which was a mix of qualitative and quantitative research. The sample of quantitative research was obtained by quota sampling including lecturers and bachelor degree students from 4 private higher education institutions. They were 100 lecturers and 200 students. The research instruments were questionnaires about the opinions of administrators, lecturers and bachelor degree students in private higher education institutions related to the student's identity construction verified by 3 specialists and experimented by target groups with similar characteristics to the sample. The data were analyzed by frequency, percentage and content analysis and then summarized in form of frequency. The sample of qualitative research was obtained by specific sampling including administrators from 4 private higher education institutions with the total number of 16 people. The research instruments were semi-structured in-depth interviews verified by 3 specialists and experimented by target groups with similar characteristics to the sample. The data were analyzed by content analysis. The results revealed as follows. 1) The administrators expressed their opinions on the meaning of "identity" by adhering to the meaning stated in the criteria announcement of the third round of external quality assessment (BE: 2554 – 2558 / AD: 2010 - 2015). Mostly, the student identity was determined by studying history and objectives of institutional establishment. According to the identity construction, it was found that learning and teaching management focused on activities together with knowledge. In addition, they agreed that the students were the most important factor in the identity construction process. 2) Most lecturers thought that "identity" presented student identity which was aligned with the institutional missions and visions. However, it showed that most students answered that they did not know the word "identity." In addition, both the lecturers and the students agreed that the lecturers were the most factors of student identity construction. Moreover, the lecturers thought that the teaching methods contributing the student identity construction was to insert the contents related to the student identity in any course subjects.

Keywords: Student Identity, Student Identity Construction, Private Higher Education Institutions

บทนำ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาในระดับที่สำคัญ เนื่องจากการเป็นนักศึกษาที่เตรียมผู้เรียนเข้าสู่อาชีพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข เมื่อเข้าสู่การศึกษาในระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมและการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป มีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกและพฤติกรรมค่อนข้างมากซึ่งจะต้องอาศัยการพิจารณาตรวจสอบคัดเลือกลักษณะที่เหมาะสม กล่าวได้ว่าผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาอยู่ในช่วงแสวงหา “อัตลักษณ์” (Identity) (Rattanathongkom, 2013: 62; Lairio, Puukari & Kouvo, 2013: 115) สำหรับความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” นั้น หมายถึง ลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวบุคคล หรือชนชาติใดชนชาติหนึ่งที่ทำให้บุคคลนั้นรู้ตัวว่า เขาเป็นบุคคล เป็นตัวเขาเอง แตกต่างจากคนอื่น และทำให้อันอื่นรู้จักว่าเป็นใคร อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม (Social - Constructed) (McCall, 1987; Ramitanont, 1999 cited in Niyomrath, 2011: 4)

Erikson (1968 cited in Kowtrakul, 2001) เชื่อว่าการสร้างอัตลักษณ์บุคคลเป็นกระบวนการตลอดทั้งชีวิต ตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยชราและการสร้างอัตลักษณ์ในช่วงวัยของบุคคลที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษามีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากการเป็นช่วงวิกฤตระหว่างการมีอัตลักษณ์ที่ลงตัวกับการเกิดความสับสนในบทบาทของตนเอง นอกจากนี้ Chickering & Reisser (1993: 38-49 cited in Sri-iam, 2011: 6, 32) ยังได้กล่าวว่า การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นช่วงเวลาสำคัญในการสร้างพื้นฐานชีวิตของผู้เรียนทั้งด้านชีวิตการทำงาน ชีวิตครอบครัวและความสัมพันธ์ทางสังคม ผ่านกระบวนการเรียนการสอนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนความรับผิดชอบและการใช้ชีวิตแบบผู้ใหญ่ รวมทั้งได้ทดลองทำหน้าที่ในบทบาทที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้าง

อัตลักษณ์ทางวิชาการ (Academic Identity) ให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดอย่างเป็นระบบ (Scientific Thinking Skills) มีทักษะทั่วไป (Generative Skills) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและสร้างความรู้ใหม่ได้ และอัตลักษณ์ทางวิชาชีพ (Professional Identity) ให้ผู้เรียนมีทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการประกอบอาชีพในอนาคต (Lairio, Puukari & Kouvo, 2013: 115-116)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนจึงเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดนโยบายการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทยไว้โดยสอดคล้องกับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 รวมทั้งในเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสถาบัน (Ministry of Education Thailand, 2011) ทั้งนี้การบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และการพิจารณาความสำเร็จในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาสามารถพิจารณาได้จากประเด็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน (Nygaard & Serrano, 2009: 233)

ด้วยความสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนความสำเร็จในการจัดการการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความคิดเห็นและวิธีการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนให้ไปสู่ความสำเร็จอย่างไร ตลอดจนอาจารย์และนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

1.1 ความหมายของคำว่า “เอกลักษณ์” และ “อัตลักษณ์” ในพจนานุกรมภาษาไทย-อังกฤษ หรือ พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ให้คำแปลของคำว่า “Identity” ว่า “เอกลักษณ์” ซึ่งมีความหมายตรงกับคำว่า “Identity” ในพจนานุกรม Oxford Advanced Learner’s Dictionary และพจนานุกรม Collins Dictionary (Somboon, 2008: 6; Fuengfusakul, 2003: 1) ทั้งนี้ ราชบัณฑิตยสถาน ได้บัญญัติศัพท์ “Identity” ว่า “เอกลักษณ์” เช่นกัน ส่วนคำว่า “อัตลักษณ์” ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติศัพท์ จากคำว่า “Character” (Tontham Publishing, 1994: 29) อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีการใช้คำว่า “อัตลักษณ์” แทนคำว่า “เอกลักษณ์” ซึ่ง Fuengfusakul (2003: 1) ได้อธิบายว่า แนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ทำให้ความหมายของคำว่า “Identity” เปลี่ยนแปลง โดยไม่ได้หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวอีกต่อไปและสามารถ เปลี่ยนแปลงไปได้ตามบริบท ส่วนในประกาศเกณฑ์การ ประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ของ สมศ. (Ministry of Education Thailand, 2011) ได้ให้ความหมายคำว่า “เอกลักษณ์” (Uniqueness) ว่า หมายถึง ความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่สะท้อน ให้เห็นเป็นลักษณะโดดเด่นเป็นหนึ่งในสถานศึกษา หรือความสำเร็จของสถาบัน ส่วนคำว่า “อัตลักษณ์” (Identity) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง สถานศึกษาที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

1.2 ประเภทของ “อัตลักษณ์” จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ (1) อัตลักษณ์บุคคล (Individual

Identity) อัตลักษณ์บุคคลเกี่ยวข้องกับ “มิติภายใน” ของปัจเจกบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก นึกคิดที่ปัจเจกบุคคลมีต่อตนเอง และ (2) อัตลักษณ์ ทางสังคม (Social Identity) คือ สถานภาพทางสังคม เช่น ความเป็นลูก ความเป็นเพื่อน หรือตำแหน่งทาง สังคม โดยปัจเจกบุคคลเรียนรู้และเลือกนิยามตนเองให้ เหมาะสมกับสังคมและมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบท (Woodward, 1997 cited in Somboon, 2008: 10; Fuengfusakul, 2003: 5, 19)

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์บุคคล Erikson (1968 cited in Fuengfusakul, 2003: 40-45) เชื่อว่าการสร้างอัตลักษณ์บุคคลเป็นกระบวนการตลอด ทั้งชีวิต ทั้งนี้ Fuengfusakul (2003: 5-6) อธิบายว่า อัตลักษณ์คือ พื้นที่เชื่อมต่อระหว่างความเป็นปัจเจกบุคคล กับการปฏิสัมพันธ์กับสังคมด้วยเหตุดังกล่าว อัตลักษณ์ บุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคมจึงเชื่อมโยงและส่งผล ซึ่งกันและกัน และหนึ่งในอัตลักษณ์ทางสังคมที่มีผลต่อ การสร้างอัตลักษณ์บุคคลคือ อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) ของสมาชิกในองค์กรผ่านการบัญญัติกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ธรรมเนียม และประเพณี เพื่อกำหนด อำนาจและบทบาทหน้าที่ของบุคคลภายในองค์กร ซึ่งอัตลักษณ์ร่วมนี้มีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์องค์กร (Organizational Identity) และอัตลักษณ์บุคคล (Gee, 2000: 102 cited in McNair et al., 2011: 377)

2. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับ อุดมศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะบัณฑิตในศตวรรษ ที่ 21 ประกอบด้วย (1) นโยบายการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติ ไทย พ.ศ. 2554-2558 มีเป้าหมายคือ การผลิตบัณฑิต ที่สะท้อนจุดเน้นของสถาบันเป็นบัณฑิตที่เก่งทั้งวิชาการ และวิชาชีพ โดยคำนึงถึงเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ และวิชาชีพนั้นๆ และมีคุณลักษณะของความเป็น พลเมืองไทยและพลเมืองโลก (Office of the Higher Education Commission, 2011 cited in Nawsuwan & Singhasame, 2014: 214) และ (2) กรอบมาตรฐาน

คุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 กำหนดคุณลักษณะบัณฑิตไว้ดังนี้ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Office of the Higher Education Commission, 2009 cited in Sri-am, 2011: 35-36) จากแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาดังที่กล่าวมาพบว่า มีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสอดคล้องใกล้เคียงกัน โดยแบ่งเป็นสองด้าน ดังนี้ (1) คุณลักษณะด้านปัญญา และ (2) คุณลักษณะด้านอาชีพและการดำรงชีวิต ซึ่งจากแนวคิดในงานวิจัยของ Lairio, Puukari & Kouvo (2013: 118-119) สามารถนำมาสรุปจำแนกประเภทอัตลักษณ์ของผู้เรียน ได้ดังนี้ (1) อัตลักษณ์ทางวิชาการ หมายถึง การมีทักษะในการคิดอย่างเป็นระบบและทักษะทั่วไปที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสร้างความรู้ใหม่ได้ และ (2) อัตลักษณ์ทางวิชาชีพ หมายถึง การมีทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ รวมทั้งมีทักษะทางสังคม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาตามทฤษฎีพัฒนาการของนักศึกษา ประกอบด้วย (1) ด้านร่างกายและลักษณะท่าทาง (2) ด้านพฤติกรรมทางเพศ (3) ด้านความรู้สึที่ตนเองมีต่อสังคม ประเพณี และวัฒนธรรม (4) ด้านการแสดงแนวความคิด บทบาท และรูปแบบการดำเนินชีวิต (5) ด้านความรู้สึที่ตอบสนองความคิดเห็นของบุคคลอื่นเพื่อมาปรับปรุงตนเอง (6) ด้านการยอมรับนับถือตนเอง มีความภูมิใจในตนเอง และ (7) ด้านการมีบุคลิกภาพที่มั่นคง วิชาการบูรณาการสิ่งต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ รวมทั้งประสบการณ์มาพัฒนาเป็นอัตลักษณ์ของตน (Chickering & Reisser, 1993: 38-49

cited in Sri-am, 2011: 32)

สำหรับองค์ประกอบในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน ประกอบด้วย (1) ด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดหลักสูตร และการจัดสรรทรัพยากรที่มีคุณภาพ (2) ด้านอาจารย์ เช่น จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ นอกห้องเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในความเป็นนักศึกษาของสถาบันการศึกษานั้นมากขึ้น (3) ด้านการคบเพื่อน ได้แก่ การอยู่ในสังคมของเพื่อน การเข้าร่วมในสโมสรหรือกลุ่มนักศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถาบันการศึกษา และ (4) ด้านการทำกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น การจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรตั้งแต่การรับเข้าศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษา การจัดกิจกรรมพิเศษต่างๆ และการทำงานพิเศษของผู้เรียน (Becker, 1972; Astin, 1993, 1984 cited in Sri-am, 2011: 3-34, 45)

จากแนวคิดของ Gee (2000: 102 cited in McNair et al., 2011: 337) ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์องค์กรเชื่อมโยงส่งผลถึงการสร้างอัตลักษณ์บุคคลนั้น กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนจึงประกอบด้วย (1) กระบวนการกำหนดอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกัน ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ โดยผู้บริหาร การศึกษาความพร้อมและสภาพปัจจุบันของสถาบันการศึกษา การเปรียบเทียบความแตกต่างกับสถาบันการศึกษาอื่น และสรุปข้อมูลเพื่อนำมากำหนดอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษา (Gioia et al., 2010 cited in Ruckchart, 2011) (2) กระบวนการพัฒนาผู้เรียน กระบวนการฝึกอบรม กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Miller & Prince, 1976; Civil Service Training Institute (CSTI), 1989; Astin, 1984; Office of the Higher Education Commission, 2008 cited in Sri-am, 2011)

4. การบริหารการศึกษาที่เอื้อต่อการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

การสร้างอัตลักษณ์ทางวิชาการและวิชาชีพมีพื้นฐานสำคัญ คือ การสร้างความกระหายใคร่รู้ (Curiosity) และยังสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Nygaard & Serrano, 2009: 233) ทั้งนี้ในรายงานการวิจัยเอกสาร เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรีได้เสนอกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา สรุปดังนี้ (1) องค์ประกอบในการบริหารการศึกษา ได้แก่ (1.1) ด้านผู้เรียน ควรเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (1.2) ด้านผู้สอน ต้องปรับวิธีการสอนโดยเป็นผู้ชี้แนะ (1.3) ด้านวิธีการเรียนการสอน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ (1.4) ด้านหลักสูตร จัดหลักสูตรให้เป็นแบบบูรณาการ มีความยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงประสานกับชีวิตจริงและฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์ตรง (1.5) ผู้บริหาร

ควรกำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ชัดเจน และมีนโยบายสนับสนุนด้านต่างๆ (2) องค์ประกอบในการบริหารจัดการ ได้แก่ (2.1) ด้านสภาพแวดล้อม ต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และเอื้อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักศึกษาและบุคลากรในสถาบันการศึกษา ทั้งในแบบที่เป็นทางการและแบบส่วนตัว (Kember & Leung, 2005 cited in Lairio, Puukari & Kouvo, 2013: 118) และ (2.2) ด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งจะส่งผลให้กระบวนการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีการพัฒนาคุณภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Polsaram & Devahasatin Na Ayudhaya, 2000: 110-115; Polsaram, n.d.: 7-11 cited in Suwannachin & Jantarapanya, 2015: 275-276)

จากทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้นจึงพอจะสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา

ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดดำเนินการตั้งแต่ 10-25 ปี และเปิดดำเนินการตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความพร้อมและยินดีให้ข้อมูล จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยธนบุรี มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ และมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

2. กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย (1) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยคัดเลือกผู้บริหารในระดับสถาบัน ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอธิการบดีหรือผู้อำนวยการสำนักที่ดูแลงานกิจการนักศึกษา และผู้บริหารในระดับคณะ ได้แก่ คณบดี รองคณบดี ผู้ช่วยคณบดี หรือหัวหน้าสาขาวิชาจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 4 แห่ง แห่งละ 4 คน รวม 16 คน และ (2) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ อาจารย์และนักศึกษาในระดับปริญญาตรีใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบจัดสรรโควตา ดังนี้ (2.1) อาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 4 แห่ง แห่งละ 25 คน ประกอบด้วยอาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนในสถาบันการศึกษาแห่งนั้นตั้งแต่ 1-3 ปี จำนวน 5 คน ตั้งแต่ 4-10 ปี จำนวน 10 คน และ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน รวมจำนวน 100 คน (2.2) นักศึกษาระดับปริญญาตรีจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 4 แห่ง แห่งละ 50 คน ประกอบด้วยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 - ชั้นปีที่ 2 จำนวน 25 คน และชั้นปีที่ 3 - ชั้นปีที่ 4 จำนวน 25 คน รวมจำนวน 200 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้างสำหรับใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับความคิดเห็น และวิธีการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สำหรับแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยกำหนดประเด็นคำถามจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาข้อคำถามเพื่อขอข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และ (2) เครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม มีจำนวน 2 ชุด ดังนี้ แบบสอบถาม ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น

ของอาจารย์เกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน โดยแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นคำถามปลายปิดเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบเขียนบรรยายความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาข้อคำถามเพื่อขอข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยอาจารย์ จำนวน 30 คน และนักศึกษา จำนวน 50 คน เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้ (1) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และ (2) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา แล้วสรุปเป็นค่าความถี่

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึกส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารในระดับสถาบัน โดยมีจำนวน 11 คน และมีตำแหน่งรองอธิการบดีมากที่สุด ส่วนกลุ่มตัวอย่างอาจารย์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 66.23 มีประสบการณ์การสอนในระดับอุดมศึกษา 4-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 67.53 สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.71 และกำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 45.72

2. ความคิดเห็นของผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้เรียน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์โดยยึดความหมายที่ระบุไว้ในประกาศเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก

รอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ผู้บริหารบางท่านอธิบายเพิ่มเติมว่า การที่ผู้เรียนหรือบัณฑิตแสดงอัตลักษณ์หรือคุณลักษณะเด่นร่วมกันและต่อเนื่องในระยะเวลาหนึ่งจนเป็นที่รับรู้ของสังคมภายนอก และเห็นว่าคุณลักษณะของผู้เรียนหรืออัตลักษณ์ของบัณฑิตนั้นเป็นเอกลักษณ์ของสถาบัน

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับสถาบันและอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับคณะพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือ อัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับสถาบันเป็นแกนหลักสำหรับอัตลักษณ์ของคณะ ทั้งนี้มีผู้บริหารบางส่วนได้แสดงความคิดเห็นว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีจำนวนนักศึกษาไม่มาก หรือเป็นสถาบันที่ก่อตั้งใหม่ การกำหนดอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับสถาบันไม่ควรแตกต่างจากอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับคณะ เนื่องจากจะทำให้ยากต่อการประเมินความสำเร็จ

2.3 วิธีการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถสรุปตามองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา และการบริหารจัดการได้ ดังนี้

1) ด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารกำหนดอัตลักษณ์โดยศึกษาประวัติและวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสถาบันและพื้นฐานความเชี่ยวชาญ จากนั้นนำมาพัฒนาต่อยอดให้เข้ากับยุคสมัยและสามารถปฏิบัติได้จริง โดยกระบวนการพัฒนาต่อยอดอัตลักษณ์เดิมพบว่าส่วนใหญ่ใช้วิธีผสมผสานระหว่างแบบบนลงล่างและแบบล่างขึ้นบน เช่น ใช้การประชุมเพื่อร่วมกันพิจารณาประเด็นอัตลักษณ์เพื่อให้ทุกฝ่ายในสถาบันเกิดความเข้าใจในอัตลักษณ์ที่กำหนดอย่างชัดเจนและตรงกัน อย่างไรก็ตามพบว่า มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งพัฒนาต่อยอดอัตลักษณ์เดิมโดยเน้นกระบวนการแบบบนลงล่าง

สำหรับวิธีการถ่ายทอดนโยบายการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนไปสู่การปฏิบัติ พบว่า อธิการบดีมีบทบาทสำคัญในการมอบนโยบายให้หน่วยงานที่

เกี่ยวข้องรับไปปฏิบัติ และพบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ใช้วิธีการประชุมถ่ายทอดนโยบายสู่ผู้บริหารในระดับคณะและหน่วยงานเพื่อให้นำไปถ่ายทอดสู่คณาจารย์ นักศึกษา และบุคลากร ในด้านวิธีการสื่อสารอัตลักษณ์ของผู้เรียนพบว่า มีการสื่อสารโดยใช้คำที่สั้น กระชับ และสื่อความหมายชัดเจน สำหรับช่องทางในการสื่อสารอัตลักษณ์พบว่า มีการใช้ทุกช่องทางทั้งเครือข่ายสังคมออนไลน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ นอกจากนี้ยังพบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งสื่อสารอัตลักษณ์ของผู้เรียนและเอกลักษณ์ของสถาบัน โดยสร้างเป็นแบรนด์องค์กร (Corporate Band) ตลอดจนกระตุ้นการรับรู้โดยผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น วันปฐมนิเทศนักศึกษา รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อกระตุ้นการรับรู้อัตลักษณ์ของผู้เรียน เช่น การมอบทุนสำหรับโครงการที่ชนะการประกวดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ยังพบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งมีหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่บ่มเพาะอัตลักษณ์ของผู้เรียน

2) ด้านหลักสูตรและวิธีการสอน พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่บรรจุรายวิชาพื้นฐานที่เกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนไว้ในหลักสูตรและสอดแทรกเนื้อหา หรือกิจกรรมที่สนับสนุนการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนไว้ในรายวิชาต่างๆ โดยกำหนดไว้ในรายละเอียดของรายวิชา (มคอ. 3) อีกทั้งยังเน้นการจัดการเรียนการสอน โดยใช้กิจกรรมควบคู่ไปกับวิชาการ ตลอดจนมีการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมระหว่างฝ่ายกิจการนักศึกษากับคณะและหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่บ่มเพาะอัตลักษณ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ยังมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ตลอดจนศิษย์เก่าในการจัดกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งนำศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จในด้านที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของผู้เรียนมาร่วมกิจกรรมและเป็นแบบอย่างสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียน

3) ด้านอาจารย์ผู้สอน พบว่า ใช้วิธีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนให้ความใกล้ชิด

เป็นกันเอง และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักอยากเรียนรู้ และร่วมกิจกรรม

4) ด้านผู้เรียน ผู้บริหารส่วนใหญ่แสดงความ คิดเห็นว่า ผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการ สร้างอัตลักษณ์โดยต้องสร้างให้ผู้เรียนมีความศรัทธา ในความสามารถของตนเองและมีความเชื่อมั่นภาคภูมิใจ ในสถาบันที่ตนเข้ามาและไว้วางใจในตัวอาจารย์จึงจะ ทำให้ผู้เรียนให้ความร่วมมือในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์

5) ด้านสภาพแวดล้อมและด้านระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า สถาบันอุดมศึกษา เอกชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของสถาบัน รวมทั้ง ให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างผู้บริหารและบุคลากร ระหว่างบุคลากร ด้วยกันและระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์และบุคลากร สำหรับด้านระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยึดวงจรคุณภาพ PDCA ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การลงมือปฏิบัติ การวัด ประเมินผล และการนำผลการประเมินนั้นมาปรับปรุง กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ นอกจากนี้ยังพบว่า มีการ กำหนดระเบียบปฏิบัติต่างๆ สำหรับอาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาเพื่อให้แสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับ อัตลักษณ์จนพัฒนาเป็นนิสัยและเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร

3. ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน

อาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การสร้างอัตลักษณ์ ของผู้เรียนมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นกรอบในการสร้าง ผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถโดดเด่นตามปณิธานและ วิสัยทัศน์ของสถาบัน (จำนวน 69 คน) และมีความคิดเห็น ว่า การกำหนดอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับสถาบันและ ในระดับคณะมีความเหมือนกัน (จำนวน 59 คน) สำหรับ วิธีการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการสร้างอัตลักษณ์ของ ผู้เรียน อาจารย์มีความคิดเห็นเรียงลำดับดังนี้ สอดแทรก

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนไว้ใน รายวิชาหรือบูรณาการกับรายวิชาต่างๆ (จำนวน 29 คน) กำหนดไว้ในกิจกรรมเสริมหลักสูตร (จำนวน 22 คน) ร่วมมือกับเครือข่ายภายนอกในการจัดการเรียนการสอน (จำนวน 7 คน) ผู้สอนทำตัวเป็นแบบอย่าง และเป็น ผู้ชี้แนะแนวทางมากกว่าเป็นผู้บอกความรู้ (จำนวน 6 คน) และการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (จำนวน 5 คน)

สำหรับความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการสร้าง อัตลักษณ์ของผู้เรียน สรุปได้ดังนี้ (1) นักศึกษาจำนวน เกินครึ่งหนึ่งของจำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม ตอบว่าไม่รู้จักคำว่า “อัตลักษณ์” (จำนวน 115 คน) (2) นักศึกษาได้ระบุการปฏิบัติตนให้มีอัตลักษณ์ของ ผู้เรียนตามที่สถาบันกำหนด เรียงลำดับดังนี้ การเข้าร่วม กิจกรรม (จำนวน 43 คน) และการปฏิบัติตามระเบียบ (จำนวน 13 คน) สำหรับบุคคลที่นักศึกษาเห็นว่ามีส่วน สำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน ได้แก่ อาจารย์ ผู้สอน (จำนวน 86 คน)

สรุปและอภิปรายผล

1. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของ ผู้เรียน

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่แสดง ความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของอัตลักษณ์ โดยยึด ความหมายที่ระบุไว้ในประกาศเกณฑ์การประเมิน คุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ซึ่ง สอดคล้องกับความคิดเห็นของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา เอกชนด้วย ทั้งนี้อาจเนื่องจากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีกระบวนการพัฒนา ต่อยอดอัตลักษณ์เดิมโดยใช้การประชุมเพื่อร่วมกัน พิจารณาประเด็นอัตลักษณ์ของสถาบันให้เกิดความ เข้าใจในอัตลักษณ์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนและตรงกัน อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาจำนวน เกินครึ่งหนึ่งของจำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม ตอบว่าไม่รู้จักคำว่า “อัตลักษณ์” ทั้งนี้อาจมีสาเหตุจาก

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งที่พัฒนาต่อยอดัตลักษณ์เดิม โดยเน้นกระบวนการแบบบนลงล่างซึ่งอาจทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้เรียนคลาดเคลื่อน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ruckchart (2011: 95-97) ที่พบว่า ปัจจัยที่อาจส่งผลต่อความเข้าใจอัตลักษณ์โรงเรียนคลาดเคลื่อน คือ การไม่ได้รับข้อมูลจากสื่อ การขาดความเข้าใจของผู้บริหาร และใช้คำที่กำกวมไม่สอดคล้องกับความรู้เดิม นอกจากนี้อาจมีสาเหตุจากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารที่พบว่า สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งมิได้ใช้คำว่า “อัตลักษณ์” สื่อสารกับผู้เรียนโดยตรงแต่จะใช้วิธีให้อาจารย์ผู้สอนหรืออาจารย์ที่ปรึกษากิจการมบรรจุกการสร้างอัตลักษณ์แฝงไว้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามอัตลักษณ์นั้น จากนั้นอาจารย์จึงสื่อสารไปยังผู้เรียนว่า พฤติกรรมดังกล่าวคือ สิ่งที่สถาบันต้องการให้เป็นคุณลักษณะของผู้เรียน

2. วิธีการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน

2.1 จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนพบว่า มีวิธีการกำหนดอัตลักษณ์โดยศึกษาประวัติและวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสถาบันและพื้นฐานความเชี่ยวชาญ จากนั้นนำมาพัฒนาต่อยอดกับอัตลักษณ์เดิมให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการกำหนดอัตลักษณ์ตามแนวคิดของ Gioia et al. (2010 cited in Ruckchart, 2011)

2.2 จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผลจากแบบสอบถามจากอาจารย์และนักศึกษา สรุปได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบรรจุรายวิชาพื้นฐานที่เกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนไว้ในหลักสูตร อีกทั้งยังเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมควบคู่ไปกับวิชาการ เน้นการเรียนรู้จากการทำกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดในการสร้างอัตลักษณ์ของ Becker และ Astin (Becker, 1972; Astin, 1993, 1984 cited in Sri-iam, 2011: 3-34, 45) ที่อธิบายถึงองค์ประกอบในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนไว้ว่า อัตลักษณ์ของผู้เรียนเกิดจากประสบการณ์ในสถาบันการศึกษา ประกอบด้วย

ด้านวิชาการ ด้านการคบเพื่อน และด้านการทำกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษา

2.3 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารมีความเห็นว่า ผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนโดยต้องสร้างให้ผู้เรียนมีความศรัทธาในความสามารถของตนเอง เชื่อมมั่นภาคภูมิใจในสถาบันที่ตนเข้ามา และไว้วางใจในตัวอาจารย์จึงจะทำให้ผู้เรียนให้ความร่วมมือในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phannoi, Prachanban & Panawong (2014: 130) ที่พบว่า ปัจจัยด้านนิสิตมีตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความภาคภูมิใจในตนเอง และเจตคติต่อการเรียนรู้

2.4 จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผลจากแบบสอบถามอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา พบว่าใช้วิธีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อาจารย์ผู้สอนให้ความใกล้ชิดเป็นกันเองกับผู้เรียน เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของ Kember & Leung (2005 cited in Lairio, Puukari & Kouvo, 2013: 118) ที่กล่าวว่า การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักศึกษาและบุคลากรในสถาบันการศึกษาทั้งในแบบที่เป็นทางการและแบบส่วนตัว ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้กำหนดระเบียบปฏิบัติต่างๆ สำหรับอาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา เพื่อให้แสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์จนพัฒนาเป็นนิสัยและเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมซึ่งเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ทางสังคมของสมาชิกในองค์กรที่มีความเชื่อมโยงและส่งผลถึงการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน (Gee, 2000: 102 cited in McNair et al., 2011: 377)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ดังนี้ (1) การ

บริหารกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรใช้วิธีผสมผสานระหว่างแบบบนลงล่าง และแบบล่างขึ้นบนในทุกขั้นตอน ทั้งแบบที่เป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและเข้าใจในอัตลักษณ์ของผู้เรียนที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนและตรงกัน และในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างอัตลักษณ์แก่ผู้เรียนควรเน้นการใช้คำว่า “อัตลักษณ์” สื่อสารโดยตรงกับผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อย้ำให้ผู้เรียนรู้และความเข้าใจความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” มากยิ่งขึ้น และ (2) การสร้างอัตลักษณ์ของ

ผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ควรให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมด้านทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อตนเองและทัศนคติต่อสถาบันและอาจารย์ผู้สอน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนให้ความร่วมมือในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ รวมทั้งต้องอาศัยอาจารย์ผู้สอนที่ดูแลผู้เรียนอย่างใกล้ชิดและเป็นกันเอง รวมทั้งจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเปิดใจรับวิธีการเรียนการสอนและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่สถาบันจัดขึ้นเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน

References

- Fuengfusakul, A. (2003). *Identity: theory and concept frameworks review*. Bangkok: National Research Council of Thailand. [in Thai]
- Kowtrakul, S. (2001). *Educational psychology* (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Lairio, M., Puukari, S. & Kouvo, A. (2013). Studying at university as part of student life and identity construction. *Scandinavian Journal of Education Research*, 57(2), 115-131.
- McNair, L. D., Newswander, C., Boden, D. & Borrego, M. (2011). Student and faculty interdisciplinary identity in self-management teams. *Journal of Engineering Education*, 100(2), 374-396.
- Ministry of Education Thailand. (2011). *Unique and Identity to the third round external assessment*. Retrieved December 14, 2011, from <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=24407&Key=hotnews> [in Thai]
- Nawsuwan, K. & Singhasame, P. (2014). Thai graduate characteristics toward ASEAN community. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 33(5), 212-222. [in Thai]
- Niyomrath, R. (2011). *Identity of Thai Benjarong Pattern: research*. Bangkok: Sunandha Rajabhat University. [in Thai]
- Nygaard, C. & Serrano, M. B. (2009). Student's identity construction and learning: reasons for developing a learning-centred curriculum in higher education. *Journal of Education Research*, 3(3), 233-253.
- Office of the Royal Society. (2003). *The Royal Institute Dictionary BE 1999*. Bangkok: Office of Royal Society. [in Thai]

- Phannoi, D., Prachanban, P. & Panawong, C. (2014). A causal model influencing identities of Naresuan University Students. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 9(26), 123-138. [in Thai]
- Rattanathongkom, S. (2013). *Character of student in higher education: handout in 475788 teaching in physical therapy course academic year 2013*. Retrieved January 23, 2015, from <http://ams.kku.ac.th/aalearn/resource/edoc/tech/54/6learner54.pdf> [in Thai]
- Ruckchart, S. (2011). *A needs analysis of school administrator's school identity concept and formation*. Thesis for the Degree of Master of Education Program in Educational Research Methodology, Department of Educational Research and Psychology, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Somboon, T. (2008). *Identity of "Dek Ram": research*. Bangkok: Research and Development Institute, Ramkhamhaeng University. [in Thai]
- Sri-iam, S. (2011). *Student identity development in higher education institutions*. Thesis Doctor of Philosophy Program in Higher Education, Department of Educational Policy, Management, and Leadership Faculty of Education, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Suwannachin, C. & Jantarapanya, P. (2015). Students's identity construction in higher education. *Panyapiwat Journal*, 7(2), 267-280. [in Thai]
- Tontham Publishing. (1994). *Terminology*. Bangkok: Tontham. [in Thai]

Name and Surname: Chattip Suwannachin

Highest Education: Ph.D. in Educational Administration and Foundation, Illinois State of University

University or Agency: The Far Eastern University

Field of Expertise: Educational Administration

Address: The Far Eastern University, Faculty of Education,
120 Mahidol Rd., Chiang Mai 50100